

AF TUSES HISTORIE

Ved Gunnar Olsen.

I. Bøndernes Kørsler.

Der kan endnu blandt Folk i Tuse høres Tale om, at der engang har været et Vognmandslav i Tuse. Bønderne kørte dengang for de rejsende til Kalundborg eller til Roskilde, og derfor var de Tuse Bønder kendt viden om fremfor andre Bønder. Og Tuse selv var kendt. Havde man ikke Rimet:

Og der staar skrevet paa Roskilde Port,
der er fire Mile til Tuse.
Vil du ikke age, saa kan du gaa,
din store, brede Maduse.

Ja, Tuse havde været en stor By, større end Holbæk i sin Tid, og de Tuse Bønder havde været nogle Pokkers Karle paa deres Farter, det var vist nok.

Stort mere havde Folk ikke at berette om Tuse Vognmandslav, og hvor meget sandt var der vel i det? Dr. phil. Folmer Dyrlund beretter i »Erindringer fra gamle Tudse« om, at der ikke er nogen Tvivl om, at Tuse har haft et Vognmandslav før 1804, og siger derefter: »Der er da næppe heller Grund til at tvivle om Rigtigheden af, hvad man for et Par Menneskealdre siden har meddelt mig: at saa længe Byen laa samlet, var alle dens Gaardmænd (deres Antal angives 1774 til 28) Parthavere i Lavet. Efter Udstykningen, der foregik 1795—97, derimod kun de af dem, der boede nærmest ved Kroen og Kirken, fordi de kun herfra kunde høre Byhornet, der lød, naar der skulde

mødes med Køretøj til Afløsning, eller naar Befordring blev bestilt«.

Sin Vished for, at Tuse havde Vognmandslav før 1804 har Dyrlund, hvad han ogsaa selv bemærker, fra 6' Bind

Kirken og Kroen i Tuse.

af Pontoppidans »Danske Atlas«. Heri staar: Byen ligger midt mellem Roskilde og Kalundborg og har Vognmandslav, hvorfra det gamle Ordsprog kommer: Der staar skrevet paa Roskilde Port — — —

Tuse har altsaa haft Vognmandslav før 1776 (Udgivelsesaaaret for Pontoppidans Atlas), men hvor længe før?

Føiordningen om Oprettelse af Vognmandslav findes i Chr. V. Danske Lov (1683). Var Tuses Vognmandslav saa gammelt, og havde de Tuse Bønder grundet paa Byens Beliggenhed mellem Kalundborg og Roskilde (med nøjagtig 36 km til hver af de to Byer) ogsaa tidligere maattet besørge Personbefordringen.

Nogle Undersøgelser i »Danske Kancellis Brevbøger« har vist følgende herom.

Omkring 1580 laa de fleste af Tuses Gaarde, der har paa dette Tidspunkt vel været omkring 20, under Kronen. Disse Kronens Bønder var forpligtigede til at køre for Folk, som kom til Tuse, vel at mærke, hvis de havde kongeligt Pasbord. Som Regel gik Rejsen til Kalundborg eller Roskilde, i sig selv ret anselige Rejser, og naar Vejenes elendige Tilstand dengang og de daarlige Vogne og formentlig ogsaa daarlige Heste tages i Betragtning, forstaar man, at Bønderne ikke brød sig om at faa flere Rejser end højst nødvendigt. Vi ser da ogsaa, at Bønderne paa mange Maader forsøger at blive lettede for denne Byrde, naar den syntes dem at blive for svær.

Første Gang skete det i 1578. Da klagede Bønderne nemlig til Kongen over, at alle, som kom til Tuse, udgav sig for at være Kongens Folk, og saa maatte Bønderne køre for dem, men Ægterne blev af den Grund saa mange, at de var ved at ødelægge dem, sagde de. Kongen¹⁾ maatte selvfølgelig være imod, at hans Bønder misbrugtes af en hvilken som helst rejsende, og han forbyder da sin Foged i Tuse, Rasmus Jensen, at laane nogen Vogne, medmindre de har Kongens eller Rentemester Christoffer Walkendorffs egenhændige underskrevne Pasbord.

Om Kongens Brev har hjulpet, vides ikke. Bønderne blev imidlertid ikke tilfredse. De syntes stadig, de maatte køre for mange og for lange Ægter. Der gaar nogle Aar, saa finder de paa Raad. Kan de ikke faa gjort Ægternes Tal færre, kan de muligvis faa gjort Rejserne kortere. De har henvendt sig til Lensmanden paa Roskilde, Lave Beck, og vundet ham for deres Sag. Om det er Bønderne eller Lensmanden, der har fundet ud af, at de passende kunde nøjes med at køre til Føllenslev, naar de ellers skulde køre til Kalundborg, er ikke godt at vide, men nok er det,

---

¹⁾ Alle Breve er formelt rettede til Kongen, og alle Forordninger udstedtes formelt af ham, hvorfor denne Udtryksmaade bruges i det følgende. I Virkeligheden ekspederedes de fleste Forretninger gennem »Danske Kancelli«.

Lave Beck²⁾ har indsendt Begæring til Kongen derom, og formodentlig har Begæringen været ledsaget af vægtige Grunde, Kongen fandt det i hvert Fald ret og rimeligt og indrømmede Bønderne, hvad de begærede.

Men længe fik de Tuse Bønder ikke Lov til at nøjes med Kørselen til Føllenslev, idet de Føllenslev Bønder ingenlunde var tilfredse med denne Ordning. De klager³⁾ til Lensmanden, Herman Juell⁴⁾, paa Kalundborg, og han indberetter da til Kongen, at Kronens Bønder i Føllenslev har nok at gøre uden dette. Foruden det Arbejde, de skal gøre for Slottet, er de særlig satte til at køre Korn og udskibe det, naar der fra Slottet skal sendes Korn til København, hvilket ofte sker; og hermed er de noksom besværede, hedder det i Brevet. Kongen har da nøjere undersøgt Sagen, og han finder da, »at de Tuse Mænd fra Arilds Tid har ført deres Førsel fra Roskilde til Kalundborg«, og at de af den Grund har været sat lavere i Landgilde end Kronens andre Bønder og tillige har været fri for al anden Ægt, hvorfor han finder det rimeligt, at de kører helt til Kalundborg. Det skal Lave Beck foreholde de Tuse Bønder, saa de ikke yderligere besværer de Føllenslev Mænd.

Hvem var nu det, der befordredes af de Tuse Bønder? Et Sted⁵⁾ omtales de som »de gode Mænd, Kongen har forskrevet sig til«. »De gode Mænd« er utvivlsomt Adelsmænd, men man maa dog ikke antage, at hñn Tids Adelsmænd, øvede Ryttere som de ifølge deres Stand skulde være, kan have foretrukket at sidde paa de umagelige Bondevogne, der sikkert har skrumplet slemt hen ad de slette Veje; derimod har Bønderne rimeligvis maattet køre for deres Tjenere og med deres Rejsegods. — I et Brev til Slagelse Borgere siges, at de, naar Kongen kommer, skal køre for hans Fædebur, Folk og Gods —, og

²⁾ Lave Beck, Lensmand paa Roskilde 1577—87.

³⁾ Sagen omtales i et Brev af 12 Oktober 1586.

⁴⁾ Herman Juell, Lensmand paa Kalundborg 1581—85.

⁵⁾ Brev af 16. August 1586.

noget lignende har vel været Tilfældet her. I ovennævnte Brev til Lave Beck lader det imidlertid til, at de gode Mænd har kørt hos Bønderne, de har nemlig klaget til Kongen over, at de enten er blevet langsomt befordrede eller slet ikke befordrede. Værst havde det været i Roskilde. Der gik de først hen til Fogeden paa Roskildegård. Han vilde ikke befordre dem, men han henviste dem til Bistrup. Heller ikke paa Bistrup fik de Befordring, men de henvistes til Bispegaarden, og fra Bispegaarden endelig til Borgmestre og Raad i Roskilde. Hvorvidt Borgmestre og Raad har formaaet at skaffe dem Befordring, fortæller Brevet intet om, men Lave Beck faar strenge Paalæg om at sørge for, at de, naar de skal tilbage, faar god Befordring baade til dem selv, deres Folk og deres Gods. Ogsaa de, som over Tuse skal rejse til Jylland, skal befordres, slutter Brevet.

Saa skete der imidlertid for de Tuse Bønder det, at nogle af de Gaarde, som laa under Kronen, blev bortskiftede af denne, og herefter kunde de altsaa ikke mere køre Ægt for Kronen. Desmere Kørsel blev der for de andre. De klager til Kongen derover⁶⁾, sigende, at de, hvis det skulde fortsættes, helt vilde blive ødelagte. Kongen befaler da⁷⁾ Kronens Bønder i Holbæk Len at yde nogen Hjælp til Bønderne i Tuse, for at disse ikke helt skulde ødelægges. For Fremtiden skulde de lige saa vel som Bønderne i Tuse befordre Personer og Gods, som Kongens Pasbord bød skulde befordres. Og det befaledes dem strengeligt at møde med Vogne og Heste, naar de tilsagdes, saafremt de ikke vilde tiltales og straffes. Kort Tid efter skriver Kongen⁸⁾ til Lensmanden paa Holbæk Slot, Christoffer Pax⁹⁾, og gør ham bekendt med Brevets Indhold.

⁶⁾ Paa dette Tidspunkt den da 13-aarige Christian IV. Han har selvfølgelig intet haft med det at gøre.

⁷⁾ Aabent Brev af 2. Marts 1589.

⁸⁾ Brev af 20. Marts 1589.

⁹⁾ Christoffer von Festenberg (Pax) Lensmand paa Holbæk Slot 1563—1608.

I dette Brev er yderligere tilføjet de Bestemmelser, at Kørslerne først skal gaa paa Omgang blandt Bønderne i Tuse og dernæst, naar de alle har kørt, blandt Bønderne i Holbæk Len, at Lensmanden skal holde Bønderne til at køre, naar de tilsiges, og endelig, at Christoffer Pax i Fællesskab med Niels Parsberg skal sætte en Mand til at føre Tilsyn med Kørselen og tilsige Bønderne, naar de skal køre. De Tuse Bønder havde altsaa faaet opfyldt deres Krav om Hjælp. Men det hjalp alligevel ikke, enten det saa var Lensmanden paa Holbæk Slot eller Bønderne under Holbæk Len, som var Skyld i det. 1591 maa de igen klage, og denne Gang er Klagen langt større og bedrøveligere end tidligere. Nu er, siger de, den Besværing, der paahviler dem med Ægter og Rejser ikke alene stor, den er ogsaa blevet daglig. De maa ikke alene befordre alle dem, som fra Roskilde skal til Kalundborg, men ogsaa dem, som fra Kalundborg skal til Roskilde (det havde de jo ogsaa skullet tidligere, saa det er sandsynligvis kun indført i Klagen for at gøre den større), ja de tvinges endog til at køre for Folk helt til Ringsted og til Sundby Færgesund (Frederikssund), og mod disse Rejser har de øjensynlig næret en særlig Uvilje, da det maa antages, at Vejene til disse Steder har været ringere end Hovedvejen Roskilde—Holbæk—Kalundborg. De beder derfor ydmygt, om de ikke kan blive fri for nogle af disse Rejser, da de ellers vil blive helt ødelagt. For at hindre dette bestemmer Kongen da¹⁰, at Personer, der kommer fra Kalundborg, og som har Brev fra Kongen, Rigens Raader eller andre, som har Ret til fri Kørsel¹¹), skal beforders til Roskilde af Tuse Bønder; men Folk, der fra Roskilde skal til Kalundborg, skal henvises til Holbæk Slot og beforders derfra, uden at de Tuse Bønder dermed besværes. Niels Parsberg paa Roskilde

¹⁰) Brev af 9. Juli 1591.

¹¹) Tidligere synes det, som om kun Kongen og Rentemesteren kunde udstede Breve, der gav Ret til fri Kørsel. Nu kan Rigsraadet altsaa ogsaa gøre det. Denne Udvidelse af Kørselsretten har sandsynligvis fundet Sted under Formynderregeringen.

faar samtidig Besked om, at rejsende, som faar Vogne fra Roskilde, skal henvises til Vognskifte i Holbæk, ikke som før i Tuse. Denne Gang har det formodentlig hjulpet. Der synes ikke efter denne Tid at være indløbet Klager fra Tuse Bønder til Kongen om Besværet ved Kørslerne.

Da vi atter hører om Kørslen over Tuse, er det i Forbindelse med Kongens Foged i Tuse, Jens Rasmussen. Han var Søn af den tidligere omtalte Foged Rasmus Jensen. Denne omtales første Gang 1568, da Kongen udsteder aabent Brev om, at han indtil videre skal være fritaget for at svare den halve Landgilde af sin Gaard. 1578 forbydes han som omtalt at give Befordring til andre end dem, som mødte med Kongens Brev; til hans Fogedforretninger hørte aitsaa ogsaa at sørge for Kørslerne.

I 1582 var Frederik II. i Tuse, hvad der ses af flere derfra udstedte Breve, bl. a. et til Borgmestre og Raad i Holbæk, som formodentlig har benyttet den korte Vej til at komme til ham med Bøn og Begæring om, at de indtil videre maatte bruge Byens Byskat til Bygning af en Skibbro, hvad der ogsaa blev dem tilstaaet. Han har da formodentlig boet hos Rasmus Jensen og er kommet til at synes saa godt om denne, at han i 1584 eftergiver ham Halvparten af de to Aars Landgilde, han var kommet til at restere for (han betalte i Forvejen kun Halvdelen).

Henimod 1595 er Rasmus Jensen sagtens død, og hans Søn, Jens Rasmussen, har da overtaget saavel Gaarden som Fogedstillingen efter ham. 1595 faar denne Stadfæstelsesbrev¹²⁾ for Livstid paa Kirketienden¹³⁾ i Tuse, for denne skal han aarlig svare: 3 Tønder Rug, 3 Tønder Byg og 4 Tønder Havre. Det har utvivlsomt været en god Forretning, Jens Rasmussen hermed gjorde. Hvor stor Kirketienden har været paa dette Tidspunkt vides ikke;

¹²⁾ Brev af 23. Juli 1595.

¹³⁾ Tienden deltes i tre Dele: Kongetiende, Præstetiende og Kirketiende.

men i 1678 var den 31 Tønder og 2 Skæpper, og det er ikke sandsynligt, at den har ændret sig synderligt i den mellemliggende Tid. Jens Rasmussen har altsaa tjent godt en Snes Tønder paa denne Maade; Prisen paa Rug var dengang en 4—5 Kr. pr. Tønde, og naar Hensyn tages til Pengenes dengang langt større Købeevne, træder Forretningens Fordele endnu tydeligere frem. Næste Aar faar han aabent Brev for¹¹⁾, at han, som hans Fader havde haft det før, skal være fri for at svare Halvdelen af Landgilden af den Gaard, han besidder. Indtil videre, hedder det ganske vist, men han skal sikkert nok have sørget for, at dette »indtil videre« vedblivende fik Lov at staa ved Magt. Til Gengæld skal han saa, da han bør ved alfar Vej, hedder det fremdeles i Brevet, holde Forraad paa Øl og Mad, saa at vejfarende Mand kan faa stillet sin Sult og Tørst for en rimelig Betaling. Han skal altsaa drive en Slags Krohold, i hvert Fald have saa meget til Huse, at han kan beværte dem, som for Vognskiftes Skyld beder i Tuse.

Meget er det ikke, der i disse Dokumenter siges om Fader og Søn; men af det lidet faar man det Indtryk, at det var Folk, som forstod at mele deres egen Kage. Hvorfor skulde Fogedgaarden, som sandsynligvis var en af Byens bedste Gaarde, ikke kunne svare fuld Landgilde? Forretningen med Kirketienden var afgjort fortrinlig, og Jens Rasmussen har sikkert nok ogsaa vidst at gøre sit Krohold indbringende. Dette Indtryk bekræftes tilfulde af et Brev til Peder Basse 1606. Forholdene var nemlig blevne saaledes, at naar Kongens Hoftjenere eller andre med Kongens Pasbord skulde have Befordring i Tuse, saa stillede Jens Rasmussen sig overmaade sær og vrangvillig an overfor dem og gjorde allehaande Besværinger, før de kunde faa Vogne. Ja, sommetider opholdt han dem endog forsætlig, idet han sagde, at han ikke kunde skaffe dem de Vogne, deres Pas lød paa, de maatte vente, indtil

¹¹⁾ Aabent Brev af 2. August 1596.

en Vogn blev ledig. Hvad skulde de rejsende vel saa gøre? Et længere Ophold i Tuse har vel næppe fristet dem, og desuden maatte de vel ofte skynde sig paa Grund af det Hverv, de havde. Var der da andet at gøre for dem end at spørge den vrangvillige Foged, om de da ikke mod Betaling kunde faa Befordring? Det gjorde de. Og mærkelig nok, saa snart der blev Tale om Betaling, blev Forlangendet straks efterkommet, »idet han tog mere Hensyn til egen Fordel end til Kongens Pas«, siger Brevet. Men det var for meget for Kongen, for det er sandsynligvis den unge Christian IV., som har haft Sagen i sin Haand; det var jo at vise aaben Foragt for Kongens Brev og burde ikke gaa ustraffet hen. Derfor befaler han Peder Basse at sætte ham to—tre Dage i Taarnet og derefter foreholde ham, at han kan vente en lang større Straf, hvis han for Fremtiden modvillig nægter nogen Befordring, naar de kommer med Kongens Pas. Befalningen er sandsynligvis blevet udført. Jens Rasmussen var jo Fæstebonde under Kronen, der havde Hals- og Haandsret over sine Bønder, som Adelen havde det over sine. Han kunde derfor uden videre Formaliteter sættes i Fængsel og tages ud igen, naar det fandtes passende. De to—tre Dage i Taarnet har sikkert været nok for Jens Rasmussen. Med Erindringen om dem og med Truslen om den strengere Straf hængende over sit Hoved, har han i Fremtiden kunnet lade være med at lægge de rejsende, der kom med Kongens Pasbord, Hindringer i Vejen. Kancelliets Brevbøger melder i hvert Fald intet derom.

Herefter melder Brevbøgerne intet om Bøndernes Kørslser, men noget herom kan dog læses af et Brev¹⁵⁾ til Axel Rosenkrantz. Han laa i Mageskifte med Kongen om noget Gods i Antvorskov Len og krævede til Vederlag bl. a. to Gaarde i Tuse; men Kongen siger, at han ikke for daglig Ægt og Arbejdets Skyld kan undvære nogle

¹⁵⁾ Brev af 18. Oktober 1621.

Gaarde i Tuse, og beder ham derfor begære noget andet Gods til Mageskiftet.

— — —

Udover de fra Kancelliet udgaaede Skrivelser synes der ikke at være efterladt meget, der vidner om Tuses Betydning for Forbindelsen mellem København og Kalundborg i dette Tidsrum. Enkelte Ting findes dog, som hver paa sin Maade kaster en Smule Lys over Forholdene.

I 1568 havde Otte Krumpens Hustru, Fru Anne Lykke, anlagt Sag¹⁶⁾ mod Skriveren paa Hald, dels fordi han mod haandskreven Forpligtelse havde forladt Hr. Ottes Tjeneste o. m. m. Sagen skulde dømmes paa Kongens Retterting. Skriveren var da taget til København og havde der af Kongen erholdt en Skrivelse om, at han skulde være fri for Skriveriet paa Hald Slot. Denne Skrivelse skulde han overgive Hr. Otte. Han rejser hjemad, og det hændes da, at han i Tuse¹⁷⁾ træffer Hr. Otte Krumpen, som er paa Vej fra Jylland til København. Han overgiver Hr. Otte Skrivelsen, men denne synes ikke at have været tilfreds med Kongens Beslutning. Dommens Akter røber, at Tuse har været Vidne til et ret voldsomt Sammenstød mellem Adelsmanden og Skriveren. Sidstnævnte tilbyder paany at rejse til København sammen med Hr. Otte og atter frasige sig sin Bestilling. Men Hr. Otte »befoel ham at hjemdrage og udrette sin Bestilling, hvis det var ham muligt«.

1622 fortæller Eske Brok i sin Dagbog, at han paa Rejsen til Københavns Herredag rejste fra Helgenæs syv slet om Aftenen og kom i Land i Kalundborg tre slet om Morgenen. Klokkeren otte drog han fra Kalundborg til Tuse og siden til Roskilde om Aftenen.

¹⁶⁾ Fra »Udvalg af gamle danske Domme, afsagte paa Kongens Retterting og paa Landsting«. 3' Samling 1563—78 (udg. af Kolderup-Rosenvinge).

¹⁷⁾ Kolderup-Rosenvinge undrer sig over, at de to skulde have truffet hinanden i Tuse, han har formodentlig ikke kendt Tuses Betydning for Landevejstrafikken dengang.

Af Holbæk Slots Lensregnskaber¹⁸⁾ ses, at Tuse i 1633 havde fint Besøg. Naar Kongen med en Del af Hoffolkene eller eventuelt en af Prinserne rejste rundt i Landet, skulde de kongelige Slotte stille Værelser til deres Raadighed og yde dem Forplejning. I Oktober 1633 skete det, at »hans fyrstelige Naade, Hertug Frederik¹⁹⁾, de unge Frøkener Wibbeke samt andre Ædelknaber saavel som deres medhavende Folk, Tjenere og Heste forrejste til Jylland«. Holbæk Slot skulde saa yde Selskabet Natlogi og Fortæring, men Slottet var i maadelig Forfatning, og Prinsen foretrak derfor at tage til Tuse med sit Følge. I Tuse blev Selskabet bospist om Aftenen, det sov der om Natten og spiste der igen om Morgen, hvorefter det blev kørt til Kalundborg.

Man kan undres over, at Prinsen, hvis Slottet virkelig har været ude af Stand til at huse ham, ikke søgte til Holbæk By. Maaske har han ikke næret særlig høje Tanker om Holbækborgernes Patriotisme, siden han er taget til Tuse. Der kunde der ingen Vanskeligheder blive, da Bønderne var Kronens Bønder og derfor forpligtede til at yde ham Nathold. For man har vel næppe Lov til at tro, at Bondebyen Tuse dengang skulde kunne yde større Behageligheder end Købstaden Holbæk, saa rejsende af Stand af den Grund skulde foretrække Tuse. Hvis dette var Tilfældet, er der altsaa nogen Sandhed i det, der endnu fortælles i Tuse, at Tuse engang regnedes for mere end Holbæk.

Et halvt Aarstid efter, den 25. April 1634, kom igen et større Selskab til Tuse. Det var kgl. Majestæts Fodermarskal med 14 Personer af Kongens Folk. De laa der om Natten og fik Mad Aften og Morgen, hvorefter de biede paa Vogne, hedder det. Næste Dag forøgedes Selskabet, idet »Hovmesterinden, Frøkner, Herremænd og

¹⁸⁾ Herfra: V. la Cour: Af Holbæk Slots Bygningshistorie, i »Fra Arkiv og Museum«, 3' Bind 1905—08.

¹⁹⁾ Den senere Kong Frederik III.

Jomfruer samt deres medhavende Folk« kom til Tuse og holdt Middagsmaaltid der, og siden rejste de saa alle til Roskilde. Det drejer sig sandsynligvis om et større Selskab af Hoffolk og adelige, som over Kalundborg rejste fra Jylland til København. De er kommen til Kalundborg den 25. April, men det har vist sig, at Kalundborg Slot ikke har kunnet rumme det store Selskab, hvorfor saa Fodermarskalken med de 14 Mand er sendt til Tuse for at overnatte der, de øvrige er saa fulgt efter næste Dag. Hvert Maaltid, de 15 Tjenere fik, er takseret til 8 Skilling, der godtgjordes af Holbæk Len. Hvorvidt Betalingen for det Middagsmaaltid, det finere Selskab fik, er sat højere, vides ikke.

II. Om Tuse Bro.

Hvad der gjorde de Tuse Bønders Kørsler saa meget besværligere, var de slette Tilstande, i hvilken næsten alle Veje og Broer befandt sig. Især var det galt med Broerne over Aaerne. Ofte var det forbundet med den største Livsfare at befærde dem, og det var man jo nødt til. En De! af dem var vel sat af Sten, men Arbejdet har formodentlig ofte været daarligt udført, siden der saa tit var noget i Vejen med dem.

Omkring 1620 var det galt med Broen over Tuse Aa. Af et Brev¹⁾ til Alexander Rabe²⁾ ses, at der blev krævet, at Bønderne i Tuse skulde istandsætte Broen. De har nægtet det, eller i hvert Fald ikke gjort det. Det er kommet til Sag paa Tuse Herredsting. De Tuse Bønder mente at kunne bevise, at der i langsommelig Tid havde været fire Byer, som skulde være med til at holde Broen i Stand. Men Herredsfogeden, Peter Christensen, Trønninge, dømte, at de Tuse Bønder skulde istandsætte Broen. Trønninge har formodentlig været en af de fire

¹⁾ Brev fra 12. August 1626.

²⁾ Aleksander Rabe von Pappenheim, Lensmand paa Holbæk Slot 1620—27.

Byer, der skulde være med til at holde Broen i Stand; i hvort Fald ymtede de Tuse Bønder noget om, at Herredsfogeden selv var interesseret i Sagen, og derfor havde dømt dem imod. Nok er det, de istandsatte ikke Broen. Herredsfogeden klager til Lensmanden, Alexander Rabe. Og han byder da Bønderne at gøre det. Men Bønderne lader sig stadig ikke tvinge, de sender Brev med Klage til Kongen og beretter ham om Forholdene. Kongen giver dem Ret for saa vidt, som han byder Alexander Rabe, at han skal lade dem være fri for videre Tiltale, indtil Sagen nærmere er undersøgt. En Maanedstid senere, den 21. September 1626, sender Kongen saa Brev til Hans Lindenov til Hundslund og Jørgen Urne til Alslov, Befalingsmændene henholdsvis paa Kalundborg og Kronborg Slotte, med Befaling om, at de med det første skal begive sig til Tuse, stævne Parterne sammen, høre deres Vidnesbyrd og saa afsige Dom om, hvorvidt de Tuse Bymænd alene bør holde Broen vedlige eller ej, og endelig give Dommen klarlig beskrevet under deres Haand og Signet. Hvis en af dem ikke kan komme, har den anden Fuldmagt til at tage en anden god Mand med derhen, afsige Dommen og udføre Befalingen uden Forhaling. Det hastede øjensynligt med at faa ordnet Sagen; hvorvidt den blev ordnet, har vi ingen Efterretning om.

Hvis Broen er blevet lavet i Stand, er det gjort daarligt, for allerede 1630 er det galt igen. Da maa Kongen³⁾ atter henvende sig til Bønderne om Broen. Af Brevet fremgaar det, at Broen nu er saa brøstfæddig, at de vejfarende undertiden kun med den største Livsfare kan komme over den; og Kronens Bønder er ikke i Stand til at reparere den og holde den ved Magt, som det sig bør. Men da det er alfar Vej, skal den være i Stand, og da det er Herredsmændene, som bruger den mest, er det kun billigt, at de er med at istandsætte den og siden holde den ved Magt. Det befales dem derfor alvorligt, at de, naar Lensmanden

³⁾ Brev af 20. Oktober 1630.

paa Roskilde lader dem tilsige, alle møder op med Heste og Vogne og hjælper til med at køre Sten og Grus til Broen og istandsætte den, saa de vejfarende bekvemmeligen og uden Fare kan bruge den.

Denne Gang har det sandsynligvis hjulpet, og de Tuse Bønder har saaledes ført deres Krig igennem, saa de hverken ene kom til at istandsætte den eller holde den ved Magt.
